

אדרברה בעדרותיך

פרשת בלק
תשפ"ג

מה הטעם שהרגו את כזבי

"ויבא אחר איש ישראל אל הקבה וידקך את שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה" (כה, ח). כתב ה'אור החיים' הק', וז': קשה, בשלמא דקירת איש ישראל, כמשפט ההלכה שקנאים פוגעים בו, אבל האשה אינה חייבת מיתה ואינה מצוה? ואם על חששת היותה אשת איש, לא היתה נהרגת על הספק. ואפשר, שדן בה משפט הבהמה, דכתיב (ויקרא כ, טו) 'ואת הבהמה תהרוגו', וכתבי (יחזקאל כג, כ) 'אשר בשר חמורים בשרם'. עכ"ל.

בכלי חמדה ובשו"ת אגרות משה (אבהע"ז סי' לח) ובהגהות אבי עזרי (על הרמב"ם פ"ב ה"י מהל' איסורי'ב) מעירים מדוע כותב ה'אור החיים' הק' בלשון 'ואפשר', והרי הדברים מפורשים ברמב"ם (פ"ב מהל' איסורי ביאה ה"י, וז': ישראל הבא על הגויה בין קטנה בין גדולה בין פנויה בין אשת איש הרי זו נהרגת, מפני שבת לישראל תקלה על ידה כבהמה, ודבר זה מפורש בתורה שנאמר 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם' וגו' וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו, עכ"ל. והרי דסברת האור החיים מפורשת ברמב"ם, ומדוע כתב כסברא דנפשיה בלשון 'ואפשר'. [והפני מנחם כתב שאולי ברמב"ם של האוה"ח לא היה קטע זו שנשמת מחמת הצינורה].

עוד העיר בשו"ת אגרות משה (שם) שהרי כיון שנהרגה מדין תקלה, צריכה בית דין של עשרים ושלש כמו בבהמה, וכמו שכתב המנחת חינוך (מצוה לה אות יד, מצוה רט אות ח) שהגם שבן נח נהרג בדין אחד, היינו דוקא כשהרג משום עבירה שמצווה עליה, אבל היכן שנהרגת משום שבת תקלה על ידה שאין העונש מחמת העבירה, אין נהרגת אלא על פי שני עדים, ובסנהדרין של עשרים ושלשה, ואם כן האיך הרגה פנחס על פי עצמו מדין תקלה, לפי דברי האור החיים.

ותירץ, שבשעת מעשה כשהורגים את הבעל משום קנאים פוגעים בו בלי בית דין, אף שהאשה נהרגת משום תקלה, מכל מקום גם אותה הורגים בלא בית דין של עשרים ושלשה. ורק שדנים עליה לאחר מעשה של הריגת האיש, אז צריכים עשרים ושלשה להורגה משום תקלה.

עוד האיר בשו"ת אגרות משה (שם) מדוע אכן לא הביא הרמב"ם ראייה מפנחס, שהוא ראייה חזקה יותר מבנות מדין. [וכמו שהקשה המגיד משנה ששם הרגו אפילו אותם שלא נבעלו]. ותירץ, כיון שיש לדחות שרק היכן שהורגים הבעל מטעם הדין שקנאים פוגעים, אז הורגים גם האשה מצד תקלה, אבל הרמב"ם מדבר שלא בשעת מעשה, במקרה שדנים רק על הריגת האשה לחוד מצד תקלה, ועל זה מביא ראייה מבנות מדין, עיי"ש.

וב'סמא דחיי' כתב לתרץ, כיון שבבנות מדין מפורש בפסוק הטעם של תקלה, מה שאין כן בכזבי אינו מפורש מאיזה טעם הרג אותה, ויתכן שמסיבות אחרות, לכך הרמב"ם הביא את לימודו מבנות מדין שנהרגים משום תקלה. ועוד תירץ, שעיקר הראייה מבנות מדין שיש דין תקלה גם בקטנה, ולזה אין ראייה מפנחס.

ב'תורת משה' כתב תירוץ אחר, (כה, יח): 'המוכה ביום המגפה על דבר פעור, כי היא לא הוכתה על בעילת ארמית, כי לא הוזהרה להפקיר עצמה, אך מה היה לה להסיתו לעבודה זרה דפעור, והוא היה ממש כאונס על עבדוה זרה דיצרא דעריות אלבשיה, נמצא הוא נהרג על דבוקו במידנית, והיא נהרגה על דבר פעור. (וכן כתב בתורה תמימה).

***

"מה טובו אהליך יעקב"

"מה טובו אהליך יעקב" (כד, ה). כתב רש"י: "על שראה פתחיהם שאינן מְכַנְּנִין זה מול זה". ולכאורה גם אצל אומות העולם מקפידים על היזק ראייה שלא יראו זה לזה, אם כן מה זה מאפיין רק את כלל ישראל?

ויש מתרצים, שהנה רש"י בפסוק ב' ד"ה 'שכן לשבטיו', כתב "שראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חברו". אצל אומות העולם הסיבה שהם מקפידים שפתחיהם לא יהיו מכוונים זה לזה הוא כדי שהשכן לא יציץ לתוך ביתו, אבל אצל כלל ישראל הסיבה הוא כדי שהוא לא יציץ לתוך ביתו של השכן. את הצניעות הזאת ראה רק בעם ישראל, לא שהשכן לא יראה לתוך ביתו, רק שהוא לא יציץ לתוך בית השכן. (משיבת נפש).

"מה טובו אהליך יעקב" (כד, ה). וברש"י: "על שראה פתחיהם שאינן מכוונים זה מול זה". פסוק זה נאמר מדי בוקר בפתח תפילת שחרית: "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל". ולכאורה, לפי פירוש רש"י שמשמעה של ברכה זו "על שראה שאין פתחיהם מכוונים זה מול זה", תמוה מה שייכות יש לברכה זו לתפילה?

פירש בעל ה'שואל ומשיב' (על פי 'דברי שאול'): מובא בשם האריז"ל (הובא במג"א או"ח סי' סח), שיש י"ב שערים במרום כנגד י"ב שבטי י-ה, ולכל שבט ושבת השער המיוחד אשר דרכו נכנסת תפילתו על פי הנוסח שלה.

על זאת אומר הכתוב: "וירא את ישראל שוכן לשבטיו", שלכל שבט ושבת שער משלו, ולפיכך פתח בברכה: "מה טובו אהליך יעקב" - שאין פתחיהם מכוונים, היינו שבכל אהל ואהל מתפלל כל שבט ושבת את תפילתו בנוסח שלו ובכל זאת כל תפילותיהם מתקבלות, ולפיכך קבעו לומר פסוק זה בפתח תפילת שחרית.

מעשה באדם שנשא דברים ונתקל בלשונו. אמר: "פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של בלעם.. במקום: "כפתחו של אולם".

חייכו השומעים, לא נעים... שמע הגאון מטשיבין זצ"ל, והתפעל עד מאד: "אכן, אכן! זה הוא פתחו של בלעם!"

תמוה השומעים, והגאון הסיבירי: חז"ל הקדושים אומרים, שבלעם נשא עיניו וראה את ישראל שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה. החליט שלא לקללם ואמר "מה טובו אהליך יעקב", שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה. והיינו, שראה שהפתח שישראל פותחים לבורא יתברך, והפתח שהבורא יתברך פותח להם - אינם מכוונים זה כנגד זה. כי ישראל פותחים פתח כחודו של מחט, והבורא יתברך פותח להם פתח כפתחו של אולם, שעוברות בו עגלות טעונות שפע ברכה והצלחה עד בלי די - ואם כה גדולה חבתו, כיצד יוכל לקללם. ובכן, כלום לא צדק הדורש באמרו שזה הוא פתחו של בלעם... (הרב מטשיבין).

מובן שהרב דרש זאת בדרך צחות, כדי להציל את הדרשן מכלימה. אבל לקח הדברים מחייב ונפלא: על כל מעשה קטן, כל מצוה וכל למוד תורה, נקבל שכר עצום ורב, שפע ברכה והצלחה, ונרחיק מאתנו נזק וקללה. ולדוגמא, כדי לקבל מושג: הנותן מלא חפניו לעני - מקבל מידי הבורא יתברך מלא חפניו של הבורא! היש לנו מושג בגודל השכר!

***

לא הביט און ביעקב

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו". (כג, כא).

רבי חיים מצאנז' זצ"ל ביאר ביאור נפלא בדרך דרוש: "לא הביט און ביעקב - אדם שלא רואה 'און ביעקב', דהיינו שאינו מחפש למצוא חסרונות בחבריו, אלא תמיד מתבונן על הצד הטוב שבהם, משבחם ומפארים על מעלותיהם הטובות. וגם כשיש בהם חסרונות הוא דן אותם לכף זכות, אדם כזה זוכה להנהגה מיוחדת מהקב"ה, הנהגה של 'ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו' - שמקבל סייעתא דשמיא מהקב"ה בכל מעשיו ודרכיו, ומצליח בכל עניניו בצורה הטובה ביותר.

אין לנו סחורה כזו

את רב הונא בבגדי משי, ואם רב הונא היה עונה לו 'וכן למר', רב היה מתעשר ובכך יכול היה לשבת להגות בתורה מתוך ישוב הדעת.

ומהצד השני ראינו שיש גם 'עת רצון' למה שאדם מוציא מפיו ואפילו קללות. כמו **המעשה** שאירע בחתונה של שני גבירים בבני ברק, וכידוע ש'עוף השמים יוליך את הקול', וכך נודע הדבר לאוספי הנדבות, לנסות את מולם בחתונה הנ"ל. החליטו המחוננים לשים שומר בחוץ שימנע מהקבצנים את הכניסה, וצידו אותו עם שקית עם מטבעות גדולות, שיתן לכל אחד מהם נדבה ובכך לא יהיו כאנשי סדום. ואכן הדברים עבדו טוב בשטח, עד שבאו שני קבצנים שהחליטו שבכל מחיר הם יכנסו לאולם, להשיג דברים יותר טובים מאשר מטבעות... והם החלו להתעמת עם השומר, עד שעלה הטון והחלו מגדפים ומקללים אחד את השני.

לאחר תקופה קצרה, השומר חלה, והקללות השפיעו גם על שני הקבצנים שהאחד נפטר ואילו השני השתתק. שאלו את מרן **רבי חיים קנייבסקי זצ"ל**, שלכאורה הדבר אינו מובן, אם השומר צדק למה הוא נענש, ואילו הם צודקים מדוע פגעה בהם הקללה, וענה הרב: שכמו שיש 'עת רצון' לברכות, כך יש 'עת רצון' לקללות, וגם אם לא מגיע לאחד מהם להתקלל, בזמן כזה זה חל, כעין קללת בלעם!

מדוע לא הרג בלעם את האתון ע"י קללה?

ויאמר בלעם לאתון כי התעללת בי לוי ישחרכ ביד כי עתה תרגמך. (כב, כט). ופירש רש"י: 'לו יש חרב ביד - גנות גדולה היה לו דבר זה בעיני השרים, זה הולך להרוג אומה שלמה בפיו, ולא נתון זו צריך לכלי זין'.

וכבר התעוררה השאלה (מובא בספר פענח רזא) מדוע בלעם אכן לא הרג את האתון בקללה, ולמה היה צריך לאיים עליה בחרב והרי כוחו בפיו ידוע!?

אפשר ליישב על פי **המעשה** הבא שסיפר מרן **רבי חיים קנייבסקי זצ"ל**, יהודי ניגש ל**רב מרדכי בענט זצ"ל**, והתאונן בפניו אודות מצבו הקשה בפרנסת בני ביתו, הרב בענט חש חובה להשיב הכרת הטוב לשואל, היות וקיבל בעבר טובה מהאיש, ולכך אמר לו, לך תקנה כרטיס הגרלה ואני יתפלל שבס"ד המספרים שלך יעלו בגורל וירווח לך בממון רב. האיש יצא שמח ורץ לרכוש כרטיס, כי אם הצדיק הבטיח שיתפלל פשוט שהזכייה כבר בכיסו. אלא שלילה לפני ההגרלה החליט 'לבדוק את העניין'. הטיל פתקים רבים עם מספרים לקערה, והעלה פתק אחד, אותם המספרים הנקובים על הפתק היו על המספרים שבכרטיסו. האיש שמח שמחה מרובה וציפה להגרלה מחר, אך לתדהמתו בסוף הכרטיס שלו לא זכה, חזר האיש לרב בפנים נפולות, וסיפר לו שלא זכה. שאלו הרב מה עשית מאז הברכה עד עתה?

סיפר לו היהודי, על ההגרלה שערך בביתו... והרב השיב לו מתוך הדברים שסיפר, אני התפללתי שהמספרים שלך יעלו בגורל, והתפילה עשתה רושם, אלא שהיא פעלה את פעולתה באותה הגרלה שעשית בביתך... אילו היית ממתין עוד כמה שעות, היית כבר זוכה בהגרלה הגדולה...

ולפי הדברים אלו מתורץ, מדוע בלעם איים על האתון בחרב ולא הרגה בקללה, שאילו היה מקלל את האתון, לא היה יכול עוד לקלל את ישראל, כי היה מבזבז את הכוח של 'הקללה' על האתון, ולא היה יכול להשתמש בכח זה יותר.

ומוסיף **הפענח רזא**: שבעין זה מצינו אצל אלישע הנביא. ששלח את גחזי עם מטוה להחיות את הנער המת, ובדרכו נתקל גחזי בכלב מת, והחליט לנסות את כוחו של המטה על הפגר, והניח את המטה על הכלב והחיה אותו, לאחר מכן כשהניח את המטה על הנער הוא לא התעורר, כי כבר עשה המטה את שליחותו וכבר פקעה כוחו.

***

יהי רצון שזוכה להיות מתלמידיו של אברהם אבינו, בעין טובה,
ורוח נמוכה, ונפש שפלה. **אמן ואמן.**

פעם ניגש אחד אל מרן **החזון איש זצ"ל**, ודיבר עמו על ענייני הפרטיים משך זמן רב. כשסיים את השיחה, התנצל בפני החזון איש על כך שהאריך מדי הרבה בשיחה, והוסיף ואמר: "אני מקווה שאין לרב קפיידא עלי שהארכת בשיחה הרבה זמן". ענה לו החזון איש: "אני לא יודע איך מקפידים, **סחורה כזו של קפיידא אינה מצויה אצלנו במחסן!**" החזון איש ראה בכל דבר רק את הטוב, וכשרואים טוב אין על מה להקפיד ולכעוס.

כמה לבנות שיניה

בחובת הלבבות (שער הכניעה פרק ו') כותב: "ונאמר על אחד מן החסידים, שעבר ליד נבלת כלב מסרחת. ואמרו לו תלמידיו: כמה מסרחת נבלה זאת. אמר להם: כמה **לבנות שיניה**. ונתחרטו על מה שסיפרו בגנותה. וכיון שהוא גנאי לספר בגנות כלב מת, כל שכן באדם חי. ומצד שני, כיון שהוא טוב לשבח נבלת כלב בלובן שיניה, כל שכן שהוא חובה לשבח אדם משכיל ומבין. והייתה כוונתו להוכיחם, שלא ילמדו לשונם לדבר רע, וישוב להם טבע. וכן כשילמדו לשונם לדבר טוב, ישוב להם טבע קבוע וכו'".

מבואר בדבריו, שגם בעת שאדם רואה דברים גרועים, כגון, נבלה מסרחת של כלב, צריך הוא לחפש את הטוב, את השיניים הלבנות שבה. וכותב החובת הלבבות: שכל שכן כלפי בני אדם תמיד צריך לראות את השני בעין טובה, ולא בצורה שלילית.

מעשה ברבי אברהם נח פלאי זצ"ל, שהתגורר בסוף ימיו בתל אביב, והיה מוסר לפעמים שיחות מוסר לבני הישיבה בהיכל התלמוד. פעם באמצע אחת השיחות נתקף בהתקף אסטמה חריף, והוכרח לצאת החוצה לשאוף אוויר צח. לאחר כמה דקות חזר כאילו לא ארע דבר. כששאלוהו התלמידים על כך, ענה בפשטות: כשיצאתי לרחוב ראיתי שהשכן גמר לצקת את הגג בהרחבת דירתו, כל כך שמחתי עד שהוטב ליבי ומרגיש אני ברוך ה' מצוין.

שמחתו השלמה כאשר נוכח לראות בטובתו של הזולת הייתה חלק מהווייתו התמידית עד שכאשר לצורך בריאותו היה יוצא לטייל בחוצות קריה, והיה רואה שורות בתים חדשים שהולכים ונבנים, היה מתמלא שמחה כמי שמח בבניין ביתו הפרטי, עד שהיה אומר: 'אני עשיר יותר מכל אלו, הרי לראובן יש רק בית אחד, וכן לשמעון יש בית אחד, ואילו לי יש את כל הרחוב!' [וישנם אנשים שרק רואים שקבלן מביא את הקרשים לצורך הבנייה, מקבלים קוצר נשימה...].

***

עת רצון לברכה וקללה

בגמרא במגילה (דף כז, ב) מובא על **רב הונא**, שהיה חגור במין של עשב והגיע לרב שהיה רבו, ורב שאלו על כך, ענה לו רב הונא: שכיון שלא היה לו כסף לקנות יין לקידוש, ולכן נתן את חגורתו למשכון על מנת לקנות יין. בירכו רב, יהי רצון שתיהיה מכוסה בבגדי משי, שכך מתנהגים העשירים.

לאחר תקופה, בחתונה של רבה בנו של רב הונא. רב הונא שכב לישון על מיטה לפני שמחה, ומתוך שהיה אדם קצר לא הבחינו בו, והניחו עליו בנותיו וכלותיו, את כל גלימות המשי שלהם, עד שהיה מכוסה בכל גופו בבגדי משי, כפי ברכת רב.

כשהגיע לאוזניו של רב המעשה, הקפיד על רב הונא! מדוע כשבירכו לא ענה לו, 'וכן למר'.

שואל **הב"ח**, מדוע רב הקפיד על רב הונא, וכי איזה טובה וברכה יצא לרב הונא מהברכה של רב? ומבאר **הב"ח**: שאכן לרב הונא לא היה רווח בכך, אך רב הקפיד עליו, כי שמא הייתה 'עת רצון' באותו זמן (שאכן התקיימה ברכתו של רב בזה, שכיסו